

דו"ח מעולם אחר

עירייה יהודית

בלב

פרדסים גרועים

מאת חיים באר

איורים דני קרמן

לקראת חג הפסח יוצא חיים באר אל בני-ברק – העירייה היהודית האחרונה על-פני כדור הארץ, עירייה צפופה, צייקנית וקנאית העומדת כל-כולה בצל אישיותו הגאונת והאזוטרתית של „החזון איש“. קריה נאה, שאם לעשות שימוש לא-אירוני בשורותיו האירו-ניות של שלונסקי, בתיה ניצבים כטוטפות, כבישיה כרצועות-תפילין, שמיה עוטים אור כטלית, והיא מתפללת אלי בוראה.

צומת מסובים

להקה ענקית של אנפות חגה מעל ערימות-האשפה של מזבלת חיריה, מבצעת תרגילי תעופה מרשימים. נהג המוניח סיגן קללה ואמר שהוא לא מקנא ב"בואינג". שאחת הנבלות הלכנות האלה תישאב לתוך המנוע שלו. „אני הייתי מרסס אותן הבני זונות“, הוא אמר, עקף סמיטריילר מבלי לרדת מה-110 וסגר אגב כך את החלון מפני ריחות התיעוב שעלו מן השדות.

שני בחוריישיבה. חסידי ויוניץ לפי מקום הקשר בסרטהמגבעת שלהם. ראו עצמם כמי שנקלעו לתוך כת של כלבים והצעיר אמר למבוגר ביידיש בוקובינית: „זכור את אשר כתוב בתהילים, 'אדם ביקר ולא יבין. נמשל כבהמות נדמו'“

ליד הנהג ישב מכורבל ב„דובון“ וחבוש כיפה סרוגה, כיפת מרכז-הרב בזירגון הדתי, צעיר משופם ועיין בספר „פסח כהלכתו“. למשמע הערתו של הנהג הוא הקיש ב"אצבע צרידה על כת ה„עוזי“ שהיה מוטל על ברכיו ואמר שחבל על התחמושת, צריך לשמור אותה בשביל הערכים של חברון ושכם.

מאו היציאה מירושלים הוא ניסה לשכנע אותי שאין כבר כל מניעה מלקיים את הקרכת קרבן הפסח כהלכתו וכמצוותו למרות שעדיין נבצר מאתנו לבנות לנו את בית-הבחירה ולהקריב בו את כל הקרבנות כסדרם. הוא נופף בספר שבידו ואמר כי הרב קלישר בספרו „זרישת ציון“ כבר הוכיח, כי אפשר ואפשר להקריב קרבנות בזמן הזה.

שאלתי אותו אם אין איסור לבנות מזבח ולהקריב קרבנות בעוד שאנו טמאי מחים, ויתירה מזאת, האם אפשר לסמוך על חזקת הכהנים שבזמננו. „שלום כהן מ'העולם הזה' ורן כהן משל"י מקובלים עליך? אמרתי, ודומה הייתי בעיני כמי שהיכה אותו אל החומש, אבל הצעיר, תושב קרית-ארבע כפי שסיפר לי קודם-לכן, דיפדף בספר שבידו ואמר כי מייזליש מביא את החוספתא בכלים

האומרת שאם לא נמצאו כהנים תמימים ייכנסו בעלי מומין, ואם לא נמצאו טהורים ייכנסו טמאים ובלבד שייכנסו.

הדיון ההלכתי הלאה אותי וכדי לשים לו קץ ולהעביר את השיחה לעניינים שאני בקי בהם יותר שאלתי אותו, כשעברנו על-פני שעלבים, אם אכן יש צדק בדבריו של מאיר בן-דב הסבור כי מטרחה של החבורה שחררה להרי הבית היתה להמתין שם עד ליל-הסדר ולהקריב קרבן פסח. הצעיר רכס את „הדובון“ הפנה לי את גבו והחל לזמזם כצופן סוד „חסל סדר פסח כהלכתו“, כשהוא מדגיש שוב ושוב את שתי השורות האחרונות „כאשר זכינו לסדר אותנו, כן גזכה לעשותו“.

בצומת התארך האור האדום ברמזור. חסידי ויוניץ בחנו בסקרנות את דגמי המכוניות החדשות, והצעיר אמר כי לאבא של ארוסתו באנטורפן יש „אלפא-רומיאו“ חדשה. הצבעתי על התל שמשמאלנו המכוסה צמחיית חורף צפוף, פה, במיוחד חלמיות דשנות, ואמרתי כי כאן היתה אחרי החורבן בני-ברק של רבותינו התנאים.

הבחורים הביטו בי באיבה, בטוחים שאני משטה בהם.

החלונות במונית היו סגורים מפני הצינה, וריחות הזיעה והנפיחות שלמטה היו בלתי-נסבלים. אחת הנשים הוציאה בקבוק פורסיום והריחה והאברך הצדיק פתח את החלון בפראות ורוח עזה נשבה פנימה. "מה עכשיו", שאלו הנשים. האברך לא סובב את פניו ואמר, כי יש בבושם נשים בכחינת לא תתורה.

חזון איש ושברו

המונית חלפה ברחובות הומי הילדים של בני-ברק. בזכרון-מאיר מסיימים לבנות קימה רביעית או חמישית מעל הבית שבו התגורר ה.חזון איש" באחרית ימיו, בית שבנה לו אחד ממעריציו, עשיר יהודי משיקגו, שהפך אחרי מותו של הדייר יכולל אברכים הקרוי על שמו.

אני מתבונן בבית הקטן שמדי שנים אחדות צמחה לו עוד קומה על גגו ומהרהר באיש הפלאי החזן. אברהם ישעיהו קרליץ, שנודע בעיקר בשם ספרי הולכה שהוציא "חזון איש".

מעולם הוא לא נשא בשום הפקיד רבני פורמלי. בימי שבתו בזוילנה התפרנס מחנות קטנה שניהלה אשתו ובארץ חי ממכירת ספריו. שנים רבות חי בעילום שם למרות שספריו עשו רושם כביר בעולם ההלכה וגדולי תלמידי החכמים אמרו עליו, כי רית של הגר"א נודף ממנו, ורק בארץ הוא הפך לכמעט אדמו"ר של חסידים שהמונים באים לבקש שיתפלל עליהם ולשאול בעצתו בענייני רפואה.

הטיפוס האידיאלי של איש ההלכה, המנהיג הדתי הכולט ביותר של הדורות האחרונים, שניק את סמכותו מיכולתו האינטלקטואלית ומאישיותו ולא מתוך המשרה שבידו. דומה שהוא אחד האישים היחידים שאינך יכול לדבר עליו שלא בסופרלטיבים מופלגים וכך אף עושים כותבי הערכים בלקסיקונים ובאציקלופדיות האמונים על כתיבה מאופקת.

ב-1933 הוא עלה לארץ-ישראל וזמן קצו לאחר בואו עבר לגור לבני-ברק שהייתה עדיין ישוב קטן ונחשל.

"מדוע ביקרת את בני-ברק על-פני ירושלים", שאל אותו הרב שמואל וואזנר, רבה של זכרון-מאיר.

"ירושלים היא עיר מלאה צדיקים יגדולי תורה", השיב לו החזן-איש. "אולם בישוב החדש מצאתי מדבר, רציתי לשתול בו קצת נטיעות של תורה, לפיכך באתי לבני-ברק, וחשבתי, אם לא אצליח לשתול, אזי אלך לגיהנום אני עם יושביה כאחד".

ובני-ברק המליכה אותו עליה והעניקה לו שלטון בלא-מצרים, שלמה כהן, אחד מתלמידיו, מספר כי החזן איש התערב גם בגודלה של בריכת-המים של הישוב ותבע שתכיל מים לפחות לשלושה ימים, שלא יצטרכו לשאוב מים בעזרת מנוע שהחשמל להפעלתו מיוצר על-ידי יהודים בשבת שחלה לאחר שני ימי ראש השנה, ואז ייאסרו המים בשימוש.

איש סגפן, אבהי, עניו וחקיף זה הטביע חותם בל ימחה על העיר, שתוך שנים מעטות תפסה את מקומן של עיריות-התורה של פולין וליטא והפכה למרכז התורה החשוב

תעשה תערובת תרבות", כפי שאמר לי פעם אחת רב הבקי ביסודות הכימיה, ומאז נקבע כי לעולם תשבנה הנשים במרשב האחורי והגברים נמושב הקדמי. לא חלילה משום שהגברים יראי השם הם גינטלמנים מושלמים המרי כנים לוותר על המושב האחורי המרופד והנוח לטובתן של בנות המין החלש, אלא מטעם אחר, לקיים את דברי הכתוב "אתורי ארי ולא אתורי אשה".

לאחר שהכל נכנסים בשעה טובה ומוצלחת ומתיישבים במקומותיהם מתחילה פרשת העגרת הבסף לנהג שגם היא מיוסדת כל-כולה על אדני ההלכה. הנשים יושבות הירכתיים אוספות את הכסף, על מנת להקטין עד למינימום את המגע עם הגברים, והזקנה והכעורה שבהן אוצרת בעוז מתניה ואומרת בעברית חורקת, שמשמשת אותה רק במקומות ציבור, "כסף למסור לנהג", ומשיטה את השטרות לזה שיושב לפניה, שכמובן איננו מסובב פניו ומביט בה. הוא נוטל את השטר בקצהו, זהה שלא לנגוע אפילו באצבע קטנה, ומעביר אותה לנהג. אולם עיקר הקושי עוד לפנייהם, כיצד להעביר את העודף שהוא על-פירוב במטבעות חזרה? הנשים עושות את שתי כפותיהן כמין גומה והגבר משליך את העודף לתוכה. וישנם מתחכמים העושים שטר כסף כמין משפך ומדרדרים את המטבעות בלא מגע יד, ובוודאי ימצא כיום מן הימים יום זריז שיפתח מכשיר מיוחד עשוי פלסטיק למטרה זו ובא לציון גואל.

אחרי היציאה מן העיר, בערך בסביבות מנשרת-ירושלים מתחילה פרשת אמירת הפילת הדרך שקודם לה דיון הלכתי מעמיק מהיכן מותר לומר את התפילה שחיובה מרגע שיוצאים מן העיר, וכבר דנים בכמה מבתי-הדין של ירושלים בהצעה להציב שלטים בצדי הדרך שיתירו את הספקות והיה העקוב למישור.

בימים הראשונים, הטובים, היו נוהגים הניסעים להוציא גמרא של כ"ס, שולחן ערוך גמדי או ספר מוסר וללמוד מתוכם. אבל לאחרונה חדלו מן המנהג הזה, גזירה שמא אסור ללמוד תורה במבואות המטונפים, במקום מושב נשים.

לפעמים הנהג שם נפשו בכפי ופתח את הרדיו לשמוע משחק כדורסל או להקשיב לפזמוני רשת ג', אבל מיד משתיקים אותו. אחד מנוסעי הקו הקבועים אמר שלעתיד לבוא יתקינו במוניות טיפים שישיעו מוסיקה חסידית ודברי כיבושין.

לפני כשבועיים, באחת מנסיעותי בקו, התחיל שכני לגסיעה, תימני תמהוני. חסיד ברצלב מן החוזרים בחשובה, לזמזם ניגון חסידי עם כוונותן אוריינטליים. מאחור ישבו שלוש נשים בנות הישוב הישן. מצאצאי הפרושים תלמידי הגר"א, מגולחות למשעי ופניהן כלבנה במילואה — אדרי מות, מחוטטות ומבריקות מזיעה ופיטפטו בידיש ירושלמית על שמלת-סטן שקנז לחיה-איטלה ועל מכנסים שקנו לאברמי ועל השידוך הטוב שעשתה שורה של המומע טייבלה. האברך הכרסלבי הולך ומגביר את זמרתו והן מרימות את קולן. הצצתי לאחור וראיתי הבעה של מיאוס שפוכה על פניהן. אכן קשה לשאת בעל-תשובה שאלימות יושבי-קרנות עדיין לא נמחתה משפתיו המגושמות. ההמור לה היחה רבה.

"תסלחו לי", אמרתי לנשים בידיש. "אם אתן חפסיקו לדבר, הוא יפסיק לשיר. קול באשה ערווה". השלוש הסמיקו, הוציאו את ספרי התהילים שלהן ואמרו: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב".

וכדי לתקוף ספק מלבם ביקשתי מן הנהג שיאמר לנו מה שם הצומת. "צומת מסובים", הוא השיב ופתח בדהרה בטרם נתחלף הכתום בירוק. חגגתי את נצחוני ואמרתי להם כי הצומת נקראת כך לזכר ר' עקיבא ור' טרפון שהיו מסובין כאן, כמסור בהגדה, ומספרים ביציאת מצרים כל אותה הלילה.

"ומהיכן אתם יודעים זאת", שאל החסיד. "מהארכיאולוגים", אמרתי.

השניים רקקו ואמרו, כי יגאל שילה שם רשעים ירקב, הוא וחבריו, כל דבריהם שקר וכזב מהחל ועד כלה, והם עוכרי ישראל שלא תהיה להם מנוחת הנפש ולא שלוח הגוף לא בזה ולא בזה.

הבחור, שחותנו לעתיד יש לו, "אלפא-דומיא" חדשה באנטוורפן, פתח תיק גיימס בונד שהיה מוחבב עד עתה מאחורי רגליו והושים לי ספקי-ספר ספקי-תוכרת שתצלום של סוס מודפס על כריכתו והוא שותה מים מתוך סרקופג. מתחתיו היו מודפסים דברי הגמרא בסנהדרין, "בשעת פטירתו אמר להם העמיקו ארזני... שאין לך כל ארון וארון בארץ-ישראל שאין סוס מדי אוכל בו תבן".

"כשם שהתקיימו דברי הגמרא בציפורי, כך עתידין כל דבריהם של חכמים להתקיים", הוא אמר והציע לי לקנות ב-150 שקל את "זעקת ישני עפר — מדע או זוועה" שהיא סקירת דוגמאות ולקט תעודות על הרס וחילול קברי קדמונים בארץ-ישראל שערך וליקט יעקב ר. סלומון ב" עזרת השם יתברך ובו שפעי-שפעים של צילומי שינים, חלקי אצבעות, פרקי ידים ורגלים והכוון גדול.

"מעיר מתים ינאקו. קול שוועת בת עמי עולה עד לב השמים", זעק הבחור בקול נשבר, והמתחלל מקרית-ארבע שלפתע-פתאום מצא את עצמו בקואליציה אחת אחי כנגד חובבי-מתים אלה, סובב את פניו ושאל את בחורי הישיבה הבני-ברקים לשם מה היו צריכים תלמידיהם של ר' עקיבא ור' טרפון להעיר לרבותיהם מה שהעירו, וכי גדולי החכמים שבודד לא ידעו בעצמם מתי זמנה של קריאת שמע של שחית?

הוית'ניצאים נשתתפו והציוניסט אמר להם, כי כבר אז נודעו בחורי-הישיבות הבני-ברקים בחוצפתם.

אחורי ארי

עצם הנסיעה במונית-השירות בקו ירושלים — בני-ברק היא תורה ולימוד היא צריכה.

הדיון ההלכתי הראשון נערך עוד בטרם עולים הנוסעים על המונית, ברחבה הקטנה שליד בית-הבריאאות שטראוס בירושלים. הנהגים יושבים בבדוקה הקטנה, לוגי מים קפה שחור, שומעים מטייפ-קסטות את עפרה חזה ואיתן מיסורי ודנים בעסקי בית"ר ירושלים. ליד המונית הולכת ומתאספת באותה שעה חבורה של שנים-שלושה נוסעים, אולם איש איננו נכנס פנימה. כאן אינה תופסת השיטה המקובלת שכל הקודם זוכה במקום האהוב עליה. רק משנתלקטו שבעת מופלאים הם נכנסים פנימה על-פי הקריטריונים הנוקשים של ההלכה. — גברים לחוד ונשים לחוד. בנקוף השנים הלכו גזירות החכמים והתמירו. "שמה

דבר | חוסר לבסח

בחשובה שמכונותיהן מפטרלות ברחובות, מהווים חנויות הספרים הבני-ברקיות מקור לא אכזב של הנאות הידיות, הנאה חמישית לארבעת הנאות שמונה אמרת-העם היידי שית - בית-עלמין שוקק חיים, מקווה שמימה מחוממין, לבנה מאירה בשביל אלה המבקשים לקדש אותה וצום קל.

נשים או נשים

לבני-ברק אין לא רב ראשי, לא בית-קולנוע (פרט לחברון דומה שהיא העיר היחידה המצטיינת בכך) ולא חנויות לספרים ישנים. קיומם של חנויות מסוג זה מעיד על נפל מסויים - מתו בעלי ספריות שיורשיהם לא היו מעוניינים בספרים או שבעלי הספרים עצמם שוב אינם הפצים במה שקנו. כאן איש איננו מוכר ספרים. "קונים בלבד", בוודאי היה אומר ידידי הברוקר, אלא שהוא לא נכנס לשם, אלא כדי לקנות "קניות" בערב תשעה באב.

רק חנויות לספרים חדישים, כמובן, בעיקר ספרי קר-דש, מאז הומצא דפוס האופסט ואפשר לצלם דפוסים ישנים - אורה ושמחה ללמדנים. התנויות נראות כמו ירידים. מבצעי הוולות, ירידי-ספר המתקיימים כל השנה, נורות-השמשל צבעוניות תלויות על שרשרות בכניסה לחנות. "אם יצר הרע שהוא כל-כך חזק וזקוק שיפרסמו אותו", כפי שאמר הרבי מלובביץ למראה שלטי-האור הרצים של הקברטים הפריזאיים. "מדוע שלא יעשה כן גם היצר הטוב".

בפתח החנויות המנוהלות עליידי אברכים, דוכנים של ספרי ילדים. עשרות ספרונים צבעוניים המיועדים לילדים קטנים. מ"סיפורי הצדיקים" וביניהם "הסידור ש"הציל", "פרנסה מן השמים", "הרב שהיה לעגלון", "ר' עקיבא והשוודים", כל סיפור מתחיל ב"ה גדול בראשו, ומלווה בציוריו הפשטניים (אבל, יאמר מיד, המאוד יעילים לאינדוקטרינציה זו) של ה. הכטקופף, ציורים שבחם לכל הילדים ארבע-כנפות ופיאות, לכל הצדיקים זקנים הירודים על-פי מידותיהם, לכל הנשים מבטים מבויישים ושיביסים, וכל הרשעים גלויי-ראש. בשער כל ספרון הערה "מטרת הציורים להמחיש את הסיפור לילד ואין כל כוונה לתאר את דמות הצדיק".

אני קונה לבני הקטן את "חוטב העצים" שבו מסופר על נס מופלא שארע לחוטב עצים יד-שמים שבוכות החורה וזה באוצר מטבעות זהב. "האב, כמובן, לא חזר לעבודתו", מסיימת ברכה קנובלוביץ את הסיפור שהיא עיבדה על-פי המקורות. "עתה היה יכול ללמוד תורה במשך כל היום להנאת כל בני משפחתו - לראות, ולשמע את קולו הנעים של אבא הלומד תורה".

כמובן, שילדה קטנה שתורו וקראו באזניה סיפור זה, תרצה, בהגיעה לגיל 17, בחתן בן-תורה, שיקום ב"8, ילך למקוה, יחבוש ספסל, בעוד שהיא חלד ילדים במניין בני יעקב ותהיה מורה לתפארת בבית-יעקב. אמן.

הלהיט האחרון הוא ספרו החדש של אורי זוהר. במקום שבעל-תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד. משום הריית.

מדוע אין הקדוש ברוך הוא מסתפק בשור הבר והוא עתיד לזמן לצדיקים לעתיד לבוא גם לויתן? הדג הוא בשביל צדיקי בני-ברק, שאינם סומכים על שחיטתו של הקדוש ברוך הוא

בשעה שראה אותי מסתובב במבט שואל בפתח החנות וסל בידו. בחצר האחורית, בחוף עוובה גוראה, בין שברי מרצפות, גיגית-פלסטיק סדוקות וחבלים עמוסים חיתולים התלויים ליבוש, עמדו קבוצת אנשים ונשים והמתנה בסבלנות רבה לתורה - לטבול סירינירוסטה מבריקים ומצוחצחים במים דלוחים, מי מדמנה, האצורים בקוביית בטון. מקווה ישראל ה'.

פרשה בפני עצמה הם המודעות המסחריות של האור-חודקסיה הבני-ברקית, היכולות לפרנס בכבוד ארבעים ריבוא של אסיסטנטים אוניברסיטאיים. "קאפוטעס טינטטי ומשי גם לגיל בר-מצווה", "חסידישע גערטלען", "גמ"ח למינות תינוק", "זהירות מתולעים בחסה הנלקחת למרור, יאכלו עגורים וישבעו", "להסיר מכשול, בשוק הדגים נמצאו דגים טמאים בין הדגים הכשרים ועל הציבור להזהר", "נמצא צרור מפתחות וכן משקפים", "הגיעו מצברים מיוחדים לתאורת שבת קודש", וכן "מעשה נורא שהיה אצל משפחה טובה כאשר הגנע הטמא הטלביזיא...". "לראשונה בארץ, שידור וידאו חי מהתוודעות כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש על מסך צבעוני ענק שית-קיים אי"ה באור ליום ששי, בשעה 4 לפנות בוקר...".

אולם למי שאינו מסתפק בשיטוט בטלני ברחובות והתבוננות בתלונות-ראווה ואינו מוצא עניין להיכנס אל אחת ממאות הישיבות ותלמודי התורה וכוללי האברכים או חלילה להיחטף בפשיטה תורנית של אחת משיבות החזורים

ביותר של העולם היהודי, והוא שהעניק לה תנופה שאינה פוסקת עד היום.

אבל צדיקים אחרים באישיותו, עקשנותו ומורויותו שהן ללא ספק פרי התבודדותו הארוכה, היותו אוטודידקט שמעולם לא למד אלא מתוך ספרים ולא מפיהם של מורים, ואירצונו לשאת בעולם של תפקידים ציבוריים שמעצם טבעם גורמים להגמשה של עמדות, העניקה לעירו צביון אוטורי ומגוחך.

"מדוע אין הקדוש-ברוך הוא מסתפק בשור-הבר והוא עתיד לזמן לצדיקים לעתיד לבוא גם לויתן?" שואלים חכמי-העיר ומשיבים, "הדג הוא בשביל הצדיקים של בני-ברק שאינם סומכים על שחיטתו של הקדוש-ברוך-הוא". אני יורד בתחנה הסופית ומשוטט ברחובותיה של העיירה היהודית, הערובה של ליטא ושל פולין, שהועברה כמו ארון-הקודש האיטלקי ממנטובה שהוצב בהיכל ישיבת פוניבז', ממזרח-אירופה ונשתלה פה, בודדה, בין פרדסים גדועים.

העיירה היהודית האחרונה על-פני כדור הארץ. תחנתו הסופית של קו המוניות ברחוב הרצל פינת רחוב ר' עקיבא, אולם איש בבני-ברק אינו מעלה את שמו של חוזה המדינה על דל שפתיו. "הרחוב הוא", הוא מכונה בפי הרבים. כזה היה גם גורלו של רחוב הרב קוק הנקרא רחוב אברהם. ולאחרונה, כך הבחנתי, הפך רחוב השומר, שהיה מן המעוזים, החילוניים האחרונים לרחוב הרב כהנמן. אם תגבר התלות של הממשלה בשלמה לורנץ ובמפעילו הרב שך בוודאי עוד ישונה רחוב הרצל ויקרא רחוב איצקוביץ על שם קונגלומרט בתייהכנסת הידועים בשם הזה שם פועלת התעשייה הכבדה של העיר - תעשיית המניינים.

בשעות השיא, בבוקר ובערב, המקום עמוס כלי-כך שהמוני המתפללים גולשים החוצה אל המדרכה. כל מי שמבקש להתפלל במנין בשעה לא סבירה בא לשם. מנייני השחרית מתקיימים כמעט עד שעה הצהרית וערבית חטופה אפשר לתפוס גם בהצות לילה. אחד מליצני העיר אמר טעם, כי במשרדי הממשלה בירושלים משרוטט פס לבן באמצע המדרגות כדי שהפקידים המאחרים לבוא לא יחגשו בפקידים המקדימים לצאת, ואילו כאן מנין אחרון של שחרית נוגע במנין ראשון של מנחה גדולה ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלוא הנימה.

בימים אלה של ערב פסח הענף המסחרי הפורה ביותר הוא מכירת חמץ. "מוכרים בלבד", כפי שאמר לי הבוקר ברוקר אחד מן הבורסה שבא לומר קדיש באיצקוביץ-מלבד זאת מציעה בני-ברק בערב החג את כל חידושי הטכניקה לשומרי הכשרות.

ברגרים לליבון, סטופרים מכוננים לייח מינוטים לאפייית מצות, מיכלי פלסטיק לנשיאת מצות שמורה מעשה-יד ועוד כהנה וכהנה.

במגרש ריק לצד רחוב ר' עקיבא וסמוך לרחוב החזון-איש מוכרים ממכונות מסחריות גייר-אלומיניום רציף במטר רץ על מנת לצפות בו את השיש במטבחים ואת שולחנות האוכל, לשים פדות בין מה שהיה מונח עליו חמץ לבין הכשר עד זק עד אין נבדק. בתנויות-הרקמה מוכרים כיסויי-כרים מיוחדים להסבה מפות עגולות בנות שלושה כיסים למצות ליל הסדר, ושקית מיוחדת להצפנת אסיקומן.

חנות כלי-בית במעלה רחוב ר' עקיבא מציעה ללקי-חזותיה כחלק מן השירות מקווה-טהרה להטבלת כלים. "תלך מאחורי הבית", אמר לי נער מזוקן, מזבני החנות.

"לא הייתי מבזבז תחמושת על ציפורים; צריך לשמור אותה בשביל הערבים של חברון ושכם"

דבר

הוסף לפסחה

בחנות הספרים החדשה שבפינת רחוב החנוני-איש אני מדפדף מהזפנט ב־5 כרכי "אגרות משה" אוסף השאלות והתשובות של ר' משה פיינשטיין, אחד מגדולי הדור. מלפנים אב"ד ליובאן פלך מינסק ועתה ר"מ מתיבתא "תפארת ירושלים" ב"בוא יארק".

כל מי שמבקש להבין מה המשמעות של להיות יהודי ירא שמים ושומר תורה ומצוות בעולם משתנה, בעולם של מחשבים וחינוכי טכניקה, טוב יעשה אם יציץ בשאלות שנשאל הרב פיינשטיין.

בשכחו להוציא את האור שבתוך הפרעוזה דירער בערב שבת", בנפלו שינים ההתחבות ממנו בשבת אם יכול להכניסם בעצמו שהוא בלא קביעות", בדבר דיש וואשער להגעלה בערב פסח", "אם מותר לכנסת עצמו בשמירה עלקטריה בשבת", "בבית-כנסת שהועמדו שם דגלים מארצות-הברית וממדינת ישראל אם יש חשש להחפלה שם", "להתקשט לאשה בליפטטיק בשבת", "בסומא שהרי גילו כלב להוליכו אם יכול להיכנס לבית-הכנסת לתפילה", "בדבר טעסט שהרופא צריך לעשות בורע הבעל כדי שידע איך לרפאותו שיליד".

על מנת להבין את תשובותיו צריך להיות בקי לא קטן וזה עניין אחר...

שליח נכנס ומביא כמה עותקים של הספר "ברכות חיים". גבאי של בית-כנסת באחד ממושבי העולים בדרום קונה אותו. אני מציץ בו. חיים קרויס, מגידולי ירושלים ועתה חונה פה בני-ברק הוציא על חשבונו קונטרס בן מאה עמודים בקירוב ובו הוא מוכיח לאחר דיון הלכתי מעמיק כי צריך לומר בתפילה "משיב הרוח ומוריד הגשם" — הגימ"ל בסגול ולא בקמץ. לספרו הוא מצרף הסכמות מאת גדולי הדור, הרב וייס רבה של העדה החרדית בירושלים ושל הרב שך מפוניבז' ועוד חכמים מופלגים. לספר, שיצא לאור בשנת "ואת הברכה בסגול" לפ"ק, הוא מצרף פוסטר לתליה בבית-הכנסת כדי שדבריו וחוקיותו לא ישארו רק בין דפי הספר אלא יישמרו ויעשו. והרב המחבר, לא נתקרה דעתו, וכפי שמחשבים אנו מחוחמת שהטביע בספרו, הוא הוציא עתה לאור ספר נוסף "מכלכל חיים בתוך עור בעניינים הקשורים בגשם בסגול, ספר שניתן להשיגו כמובן תמורת השלום אצל המחבר בביתו, רח' אור החיים 28 בני-ברק.

אני מהרהר ביהודי אובססיבי זה שמוזג שגילה את סוד הגשם וסגולתו אינו נותן מנוחה לעיניו, משקע עצמו בסוגיה השולית, רואה כל דבר אך ורק מבעד לאספקלריה זאת של קמץ וסגול. האם אין הוא וטירפו נושאים לסיפור? על-כבר-פנים, כאשר אריק איינשטיין הציג את חידונו התניף ואת גפן או גפן, גריבן או גראבן, נפלה לפיו נבואה קטנה. ושמה גם הוא יחזור בתשובה שלמה.

הווייה של בולבוסיין

החנות האהובה עלי ביותר היא חנותו של ר' יודל בקומת קרקע החבויה בעורפו של אחד הבתים שבי רחוב ר' עקיבא, מול השטיבל של חסידי גור. המרתף האפלולי של החסיד שהכל היינו הך לה,

סיפרו על חסיד גור שנתפקר, ששאלו אותו מה נותר בו מתקופת חסידותו בגור, והוא השיב: שנאתי לחסידי אלכסנדר

ידידי הירושלמי מצטחק ואמר כי זהו ללא ספק הביטוי המובהק ביותר של הלמדנות הליטאית. "עכשיו אתה מבין כנגד מה קמה החסידות", הוא אמר.

מישהו שעמד לידו התערב בשיחה ואמר כי ליי ברמן, למרות שעבד אצל הקונסרבטיבים הוא ירא שמים אמיתי. פעם אחת בא אורח לביתו של ליברמן בניו-יורק, סיפר האיש, וליברמן סייע לו בשקיקה רבה להסיר את מעילו, כיאה למארח למופת. כשהגיעה שעתו של האורח ללכת חמק ליברמן מן החדר עד שהאורח לבש את מעילו. האורח אור אומץ ושאל את ליברמן מדוע נהג כפי שנהג. גדול הלמדנים של הדור קימץ שפתיו ואמר, "מעילך חשוד עלי בשעטנו, לפשוט אותו מעליך הרי זו מצווה גדולה, אבל לעטוף אותך בעבירה — למה לי".

ולא ידענו כי החכם השיב נשמתו לבוראו במטוס שעשה דרכו לארץ שעוות אחדות קודם-לכן. השעה מתארכת וכבר ניטו צללי ערב. ממול, בשטיבל של חסידי גור, חוגר שליח-הציבור אכנס למתניו, מכה על הבימה ופותח באמירת "והוא רחום יכפר עוון". כולנו מצטרפים לתפילת ערבית.

בין המתפללים אני מבחין ברי שרגא פייבל מחסידי אלכסנדר. עם תום התפילה אני מתלווה אליו ושואל אותו, הייתכן, ר' שרגא פייבל, הרי איבת עולם השרה הקדושה ברוך-היא בין חסידי אלכסנדר לחסידי גור, וכבר סיפרו על חסיד גור אחד שנתפקר ששאלו אותו מה נותר בו מתקופת חסידותו בגור, והוא השיב שנאתי לחסידי אלכסנדר, מה אתה עושה כאלו?

הצית ר' שרגא פייבל פפירוסה ואמר, אענה לך בדברי-חסידות.

שאל הרבי מסטמר את הרבי מויוז'ניץ, אמור נא לי האדמו"ר שליט"א, בימים הראשונים, היתה שנאתם של תלמידי הגאון מוילנא לתלמידי הבעש"ט כליכך גדולה שהם לא החתנו זה בזה, לא אכלו זה על שולחנו של זה, ואף לא דיברו זה עם זה, ואילו עתה "חברים כל ישראל"?

אמר לו הרבי מויוז'ניץ, מכובדי האדמו"ר מסטמר שליט"א, אענה לך במשל.

מעשה בעשיר אחד שהיו לו שתי בנות. ביקשו שידוך לראשונה ומצאו תלמיד חכם מובהק. כשבאו לסכם את התנאים אמר החתן המיועד, אני, ברצוני לאכול אך ורק מאכלי בשר, בשר בבוקר, בשר בצהריים ובשר בערב. אמר העשיר, לו יהי כן, ובנה לו בביתו מטבח בשרי לחתנו, בעל בתו הראשונה.

כשהגיעה בתו השניה לפרקה שוב יצאו השדכנים בהולים וביקשו חתן. נמצא תלמיד-חכם, גדול בתורה אף הוא. כשישבו לדון בתנאים אמר החתן לחתנו לעתיד, אני, ברצוני לאכול אך ורק מאכלי חלב — חלב בבוקר, חלב בצהריים וחלב בערב. ססק העשיר, לו יהי כן, ובנה לו בביתו מטבח חלבי לחתנו, בעל בתו השניה.

ישבו שני החתנים בבית חותנם העשיר — זה ספון במטבחו הבשרי וזה במטבחו החלבי. לימים ירד העשיר מנכסיו ולא השיגה ידו לקנות אלא תפוחי-אדמה, ישב החתן הראשון במטבח הבשרי ואכל תפוחי-אדמה וכנגדו ישב החתן השני במטבח החלבי ואכל תפוחי-אדמה.

אמר העשיר, עכשיו, כששניהם אוכלים תפוחי-אדמה, יכולים הם לשבת יחד באותו המטבח, וביטל את שני המטבחים הנפרדים.

"כן, ידידי היקר", אמר ר' שרגא פייבל, "היום זוהי חריות של בולבוסיין".

המקשיב לתכנית רדיו, אוכל תפוח וקורא בספר מוסר, מוכיר לי כמה מחנויות-הספרים האהובות של ימי נעורי שכבר נסגרו והפכו לבוטיקים.

ר' יודל אינו בהול למכור את ספריו והוא מניח לך להסתובב במעברים הצרים שבין המדפים עמוסי הספרים ולבחור לך ספרים כרצונך. פעם אחת באתי ומצאתי את החנות פתוחה אך המו"ס לא היה. המתנתני בפתח שעה ארוכה עד שחזר. ר' יודל, אינך חושש שיגנבו לך את ספריו, סנטתי בו. הוא הביט בי, חייכו זרח על שפתיו, כפי שכותב עגנון על האיש המתוק ב"שיר אשר הושר", דהוהב את האבק שבזקנו ואמר שאם הספרים שבחנותו אינם מלמדים את האדם להתרחק מן הגזל אין הם שווים מאומה ולא איכפת לו שילקחו.

בביקורי האחרון בחנות, באלה הימים ממש, אני סוגש את ידידי הירושלמי, מן המתאווים לספרים, היורד למחטף קצר לבני-ברק מידי חודש.

הוא שואל אם אני יודע היכן אפשר להשיג את "שקיעין" של שאול ליברמן, ואנחנו מפליגים בשבחי גאון גיורו של האיש. סיפרתי לו כי בהיותי בזכרון-יעקב שמעתי משני של הלל הלקין, הסוסר המתרגם נקיהדעת ונחכם, שהוא אחיינו של ליברמן (אמו של הלקין ואשתו של ליברמן ברמן היו שתיהן בנותיו של מאיר בריאילן) כי ליברמן היה מקצר בתפילה ובשעה שהיה חולץ את תפיליו נאנח ואמר, "בשבילי להתפלל הרי זה ביטול תורה".

ר' יודל אומר, שאם הספרים שבחנותו אינם מלמדים את האדם להתרחק מן הגזל אין הם שווים מאומה ולא איכפת לו שילקחו חנינם

